

УДК: 338.246.83:679.8

СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТА ВИРОБІВ З ДЕКОРАТИВНОГО КАМЕНЮ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Свистун О.І.

Стаття присвячена визначенню основних видів продукції з декоративного каменю та окреслює стан та перспективи розвитку каменеобробної галузі як на українському, так і на світових ринках.

Ключові слова: виробництво, декоративний камінь, блоки та сляби, каменярска галузь, попит та пропозиція.

Україна володіє колосальним багатством - декоративним камінням, цінність якого можна порівняти хіба що з українськими чорноземами та залізорудними покладами корисних копалин. Величезні запаси унікальних порід каменю дозволяють широко застосовувати їх при опорядженні зовнішньої поверхні будинків і споруд, оформленні інтер'єрів, виготовленні архітектурно-будівельних виробів (колон, капітелей, пілястр), спорудженні монументів, пам'ятників, різноманітних скульптур.

Питання аналізу ситуації, яка склалася в каменярській галузі та визначенню основних напрямків її розвитку розглядалися в працях С. Козленка[1], Я. Ведіна[4], В. Мельника[2], О. Маєвського[3], Ю. Коробки[5]. В своїх працях автори детально розглянули стан каменеобробної галузі України, її проблеми та окреслили перспективи вітчизняних каменеобробних підприємств на світових ринках.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАНЬ

1. Проаналізувати ситуацію, яка склалася в каменярській галузі України.
2. Визначити основні напрямки розвитку каменеобробної галузі на українському та світових ринках.

РЕЗУЛЬТАТИ

Існують три основні види продукції, які отримують в результаті виробничих процесів, застосованих до каменю:

- блоки, тобто видобуті геологічні необроблені масивні елементи;
- пиляні плити, отримані в результаті різання блоків;
- кінцевий виріб, отриманий в результаті кінцевої переробки сировини (виробництво декоративних елементів, таких як підлогові та стінні плити й плитка, а також інші декоративні елементи, які, серед іншого, застосовують в житловому будівництві та могильних пам'ятниках).

Окрім того, галузь природного каменю включає в себе :

- експлуатації родовищ і видобування блоків;
- різання та переробка каменю;
- виробництва, серед іншого, гранулятив, крихти, та кам'яного борошна;
- виробництва бруківки (шашки) та тротуарних плит;
- видобування та переробки безпосередньо кам'яних плит і плитняку;
- видобування піску;
- кінцевої обробки декоративного каменю.

Сукупне світове виробництво природного каменю 2004 року склало біля 77 млн. тон товарних блоків, причому європейські країни виробили біля 22 млн. тон; азійські країни, головним чином Китай та Індія, а також Бразилія та ПАР, разом виробили біля 33 млн. тон товарних блоків природного каменю. Каменярска галузь країн Європи становить приблизно 30% світового обсягу виробництва при чисельності населення менше 10 %. Європа щорічно експортує близько 4 млн. тон товарних блоків та імпортує близько 7 млн. тон. Європейський ринок покриває свої потреби переважно коштом сировинних ресурсів, які розташовані на відстані 5-7 тис. км від Європи. В цьому

контексті географічні перспективи України як сировинного джерела природного каменю є дуже привабливими[1].

Щодо Європи, то найбільшими виробниками тут є Італія, Іспанія, Португалія та Греція. Торгівельний обмін на нашому континенті відбувається як між самими видобувними країнами ми, так і з іншими країнами, що не мають власних родовищ. Протягом останніх років у Португалії спостерігають значне зростання видобутку декоративного каменю.

Таблиця 1.

Світові виробники декоративного каменю за 2004 рік[2].

КРАЇНА	тис. тон	% світового ринку
Китай	10250	17,2
Італія	8500	14,2
Іспанія	5850	9,8
Індія	5200	8,7
Португалія	2500	4,2
Бразилія	2250	3,8
Туреччина	1750	2,9
Египет	1750	2,9
Греція	1700	2,8
Півд. Корея	1400	2,3
Україна	456	0,7
Разом	41506	69,7

Переважна частина експорту природного каменю, який здійснює Україна, це сировинні гранітні блоки. Саме це впливає на той факт, що вартість українського експорту в грошовому вимірі досить низька порівняно з сукупною вагою проданого за кордон каменю. Причин цього явища можна знайти декілька, головна з яких - багаторічне технологічне відставання від світових тенденцій у видобутку і обробці каменю. Навіть неглибокий аналіз асортименту й обсягів виробів з природного каменю в Україні доводить до невтішного висновку: ринку слябів в його міжнародному значенні в Україні наразі немає.

Таблиця 2.

Структура експорту природного каменю з України у 2004 році[3].

МАТЕРІАЛ	% у загальному експорті природного каменю
граніт	56
габро	25
лабрадорит	11
Базальт і андезит	6
пісковик	1
Вапняк і мрамур	1

Протягом тривалого часу ситуація в каменярській галузі оберталася як у замкнутому колі: немає слябів - немає попиту, немає попиту - не розвивається виробництво слябів. Крім того, наша видобувна індустрія донедавна не могла поставити на внутрішній ринок достатню кількість якісних гранітних блоків. В останні роки розвиток приватного підприємства і ринкові механізми все ж таки змінили це становище: в Україні було закуплено і змонтовано, побудовано сучасне обладнання для розпилу блоків. Однак, не зважаючи на можливості серійного виробництва широкоформатних плит на українських підприємствах, досьгодні сляби з українського граніту не стали універсальною одиницею на внутрішньому та зовнішньому ринку. Щоправда, під впливом світових тенденцій український ринок таки починає пристосовуватися до міжнародного формату.

В Україні з'явилися трейдери, котрі безпосередньо не прив'язані до конкретного кар'єру чи каменеобробного підприємства. Нормою стала ситуація, коли власник певної кількості блоків має замовлення на поставку слябів, але не має відповідних потужностей для їх розпилювання. Отже, на ринку окреслюється тенденція використання виробничих потужностей для послуг на ринку розпилювання гранітних блоків на сляби, котрі безпосередньо не прив'язані до конкретного кар'єру чи каменеобробного підприємства. Нормою стала ситуація, коли власник певної кількості блоків має замовлення на поставку слябів, але не має відповідних потужностей для їх розпилювання. Отже, на ринку окреслюється тенденція використання виробничих потужностей для послуг на ринку розпилювання гранітних блоків на сляби.

Відомо, що гірничодобувне обладнання кар'єрів є дуже фондомістким. За оцінками практиків, вартість комплексу обладнання гірничого підприємства перевищує 1 млн. доларів США. Сьогодні видобувні підприємства України використовують у технологічних процесах некомплектну гірничодобувну техніку виробництва Італії, Туреччини, Фінляндії та Німеччини. Великого поширення набуло застосування неспеціалізованої техніки, яку модифікують спеціально для видобутку блочного каменю. Через слабку технічну оснащеність продуктивність праці дуже низька. Так, за підрахунками експертів, один робітник українського кар'єру видобуває від 4-6 до 15-20 кубометрів твердих порід каменю на місяць. Це на порядок нижче показника провідних каменедобувних країн світу. Отже, фактор дешевизни робітничої сили в Україні повністю нівелюється відсталою витратною технікою та великою питомою вагою ручної праці. Крім високої фондомісткості, підприємства каменярської галузі мають також високу капіталомісткість, зокрема по витратах нульового циклу - геологічній розвідці, організації виробництва, гірничопідготовчим роботам. Загальний обсяг цих витрат, які, згідно з чинним законодавством, капіталізуватимуться за весь час видобувних робіт на родовищі, коливається в межах 200-300 тис. дол. США[4].

Отже, коли фактор дешевизни робочої сили нівельовано, а витрати на виробництво стають рівними у всіх операторів ринку, саме фактор декоративності та якості каменю стає ключовим фактором проникнення на ринок, зміцнення й утримання на ньому власної частки. Наприклад, товарна група «сірих» гранітів представлена на нашому ринку в широкому асортименті, отже, у покупця завжди є можливість вибрати за категорією ціна чи споживча якість.

Ціни внутрішнього ринку в Україні на високотехнологічні товарні блоки коливаються сьогодні на рівні \$200-250 без ПДВ. Ціни товарних блоків цих груп для лабрадоритів та габро приблизно на \$200-300 вищі. За таких цін гірничі підприємства України можуть легко реалізувати власні виробничі задачі в досягненні рівня прибутковості. При 25-35 тисячах кубометрів товарних блоків, які виробляють в Україні, внутрішній попит визначається на рівні 0,75-1,2 млн. квадратних метрів готових виробів[5].

Бурхливий розвиток видобутку граніту в Індії, Китаї, Бразилії, Південній Африці, Іспанії, Португалії, Норвегії призвів до появи на світовому ринку великих обсягів нових оригінальних марок цього каменю, при цьому кольорова гама гранітів істотно розширилася, що в свою чергу значно розширило сферу їх застосування. Барвна різноманітність гранітів на світовому ринку вже давно зрівнялася з кольоровою пропозицією мармурів. Отже за умов інтернаціоналізації ринку каменю і будівельних матеріалів попит на ці оригінальні граніти у нас зростатиме за будь-яких умов і за будь-яких успіхів нашого каменярства.

Велику загрозу для нашої галузі, як і раніше, становить завезення дешевого каменю з Китаю, який з огляду на низьку ціну та солідну кольорову пропозицію створює українському граніту потужну конкуренцію. Не так давно в Україну на вже добре підготовлений ґрунт потрапляють перші партії дешевої китайської плитки. Китайський виробник, маючи величезну підтримку власної держави, може поста-

чати в необмеженій кількостях максимально дешевий готовий продукт. Тому за середньої ціни квадратного метра вітчизняної плитки \$40–45, вже ввезена і оформлена китайська плитка може коштувати \$25 за кв. метр. Звичайно наші виробники не можуть змагатися з партіями дешевого китайського товару.

Цю проблему засигналізували провідні українські каменеобробні підприємства. І тут треба згадати про нестабільність, недостатню гнучкість і „авральність” внутрішнього ринку каменепереробки. Вітчизняна сировина не потрапляє вчасно на вітчизняні каменепереробні підприємства, на внутрішньому ринку створюється дефіцит готових виробів. Деякі потужні виробничі підприємства України, що розраховані на обробку каменю в промислових масштабах, через фінансові, політичні, бізнесові та інші проблеми не працюють протягом тривалого часу. Все це створює сприятливий ґрунт для масового проникнення імпортного матеріалу, наприклад, з Китаю, який завдяки не високій ціні обробки та солідні кількісні можливості, спроможний швидко задовольнити потреби українського споживача.

Отже, ситуація вимагає серйозного втручання, бо байдужість може невдовзі поховати українську каменеобробну промисловість. Провідні спеціалісти каменярської галузі України наполягають на впровадженні жорстких обмежень на ввезення готової гранітної продукції, а також на швидкому об'єднанні українських каменярів навколо захисту вітчизняного гранітного ринку.

ВИСНОВКИ

Стан, основні завдання та перспективи розвитку каменеобробної галузі на українському та світових ринках можна визначити так:

- на внутрішньому та зовнішньому ринках декоративного каменю України встановилась рівновага, яка відповідає сьогодиньшньому асортименту торгівельних марок каменю, поточним фінансовим та техніко-економічним можливостям виробників. Виробництво гранітної сировини в Україні як мінімум стабілізувалося і йде поступове нарощення, що за умов глибокої трансформації економіки і довготривалого дефіциту фінансування можна розглядати як успіх. Завдання, що стоїть перед вітчизняною каменедобувною галуззю, полягає в тому, щоб не лише зберегти позитивну динаміку зростання видобутку кар'єрах – лідерах галузі, але й вивести на стабільно високий рівень виробництва інші родовища українського каменю. Ринок каменю не терпить тривалої відсутності того чи іншого матеріалу, і за браком пропозиції українського каменю, його замінить камінь з іншої країни;

- Україна була, є і повинна бути державою високотехнологічної переробки граніту, і щоб мати гідну перспективу для своєї промисловості, треба адекватно відповідати на виклики ринку в добу глобалізації. важливим завданням є популяризація та реклама українського каменю в Україні та за кордоном. Багато “нових” цінних марок каменю залишаються незатребуваними через брак інформації та відсутності у власників достатніх фінансових ресурсів на рекламу свого товару. Держава має сприяти представленню марок українського декоративного каменю на міжнародних торгівельних та виставкових форумах. Як показує практика, коли певний вид каменю стає популярним за межами країни, він автоматично потрапляє в поле зору українських споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТНИХ ДЖЕРЕЛ

1. С. Козленко. Реалії та можливості ринку українського декоративного каменю // Камінь. – 2004. - № 3: С. 8-12.
2. В. Мельник. Формула дії: український граніт плюс європейські технології // Вісник каменярства. – 2004. - № 4: С. 22-24.
3. О. Маєвський. Каменярська індустрія в Україні – 2005: криза позаду, що попереду? // Камінь. – 2005. - № 8: С. 18-20.
4. Я. Ведін. Нова технологія видобування блоків // Камінь. – 2005. - №6: С.20.
5. Ю. Коробка. Геологічна розвідка сировинної бази будівельних матеріалів // Вісник корпорації Укрбудматеріали. – 2004 - № 14: С. 36-37.